

УДК 811.111+811.161.2 81'253

**ДОСВІД РОЗРОБКИ СИСТЕМИ СИМВОЛІВ
ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СКОРОЧЕНОГО ЗАПИСУ
ПІД ЧАС УСНОГО ПОСЛІДОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ
У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ**

Червінко Є.О. (Харків)

У статті на підрунті аналізу поняттєвого й термінологічного складу текстів у сфері міжнародних організацій та з урахуванням досвіду розробки системи символів для забезпечення скороченого запису під час усного послідовного перекладу запропоновано раціональні шляхи фіксації виокремлених лексичних одиниць у згаданій царині.

Ключові слова: лексична одиниця, міжнародні організації, поняттєвий і термінологічний склад, символи, скорочений запис, усний послідовний переклад.

Червінко Е. А. Опыт разработки системы символов для обеспечения сокращенной записи во время устного последовательного перевода в сфере международных организаций. В статье на основе анализа понятийного и терминологического состава текстов в сфере международных организаций и опыта разработки системы символов для обеспечения сокращенной

записи во время устного последовательного перевода предложены рациональные способы фиксации выделенных лексических единиц в указанной сфере.

Ключевые слова: лексическая единица, международные организации, понятийный и терминологический состав, символы, сокращенная запись, устный последовательный перевод.

Chervinko E.A. O. Experience in Developing the System of Symbols for Ensuring Note-taking during Consecutive Interpreting in the Sphere of International Organisations. Rational ways of noting the selected lexical units in the sphere of international organisations have been suggested in the present article proceeding from the analysis of notional and terminological composition of texts in the abovementioned sphere as well as the experience in developing symbols for ensuring note-taking in the process of consecutive interpreting.

Key words: consecutive interpreting, international organisations, lexical units, note-taking, notional and terminological composition, symbols.

Здійснення усного послідовного перекладу (УПП) вимагає сформованих навичок та умінь перекладацького скоропису (ПС). Незважаючи на наявність невеликої кількості робіт, присвячених проблемам навчання ПС [1; 2; 4; 9;], загалом це питання видається малодослідженим, що й зумовлює **актуальність** цієї статті. Її **метою** є опис досвіду розробки системи символів для забезпечення скороченого запису під час УПП у сфері міжнародних організацій. Згадана розробка є одним із кроків на шляху створення експериментального комплексу вправ для навчання майбутніх перекладачів УПП з опорою на систему ПС. **Об'єктом** дослідження є забезпечення ефективного запису змісту ТО під час його сприймання на слух, а **предметом** – система символів для забезпечення скороченого запису під час УПП у сфері міжнародних організацій. Згадана сфера була обрана відповідно до вимог чинної програми навчання усного перекладу [7] майбутніх філологів, що навчаються за спеціальністю “Переклад”. Відповідно до згаданих вимог, у п'ятому семестрі навчання УПП з опорою на систему ПС здійснюється у громадсько-політичній сфері на матеріалі текстів, що належать до діяльності міжнародних організацій. Таким чином, розробка системи символів здійснювалася саме на цьому матеріалі та саме для згаданого періоду навчання.

Навчання майбутніх перекладачів УПП з опорою на систему ПС у згаданій сфері здійснюється на базі посібника [5], відповідно до якого у п'ятому семестрі розвиток умінь УПП відбувається у чотирьох навчальних модулях, які містять такі теми: “Організація Об'єднаних націй (ООН)”, “Європейський Союз (ЄС – 1 та ЄС – 2)” та “Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ)”. У межах кожної із згаданих тем посібник містить 10 текстів загальним обсягом близько 16000 друкованих знаків у кожній темі.

Аналіз текстів дозволив встановити їх поняттєвий і термінологічний склад. В усіх чотирьох темах встановлено наявність 10 поняттєвих категорій: “Організація та пов'язані з нею структури”, “Органи відповідної організації та інших структур”, “Посади у відповідній організації та інших структурах”, “Норми та привілеї, правничі основи”, “Процедури, що стосуються діяльності відповідної організації”, “Проблеми, що постають перед організацією, і відповідні їй дії”, “Інші дії організації”, “Дії членів організації”, “Країни та відношення між ними”, “Особи”. Категорія “Зброя, озброєння, збройні сили” відсутня в темі 3, категорія “Партії” наявна тільки в темі 3, категорії “Міжнародні договори”, “Способи управління” та “Економічні поняття” відсутні в темі 1, а категорія “Акти громадського протесту” міститься лише в темі 4.

Загальний масив лексичних одиниць (ЛО), відібраних за згаданими категоріями, становить 1047 ЛО (слів та словосполучень) і розподіляється між темами таким чином: тема 1 – 256 ЛО за 11 категоріями, тема 2 – 302 ЛО за 15 категоріями, тема 3 – 206 ЛО за 14 категоріями і тема 4 – 283 ЛО за 11 категоріями. Найчисленнішими категоріями є такі: “Проблеми, що постають перед відповідною організацією, і відповідні їй дії” – 293 ЛО у чотирьох темах, “Діяльність конкретної організації” – 101 ЛО, “Країни та відношення між ними” – 99 ЛО, “Інші дії конкретної організації” – 86 ЛО, “Дії членів конкретної організації” – 84 ЛО.

Аналіз відібраних ЛО з точки зору визначення способів їх економного запису перекладацьким скорописом для використання під час експериментального навчання показав, що згадані способи включають застосування простих або складних символів, скорочень слів, стандартних та штучних аббревіатур, узагальнюючих слів, стрілок та ліній. Виходячи з цього, було встановлено оптимальні

способи економного запису перекладацьким скорописом кожної відібраної ЛО.

Одним із способів швидкої фіксації понять тексту оригіналу (ТО) є запис символами, що є немовними знаками на позначення певних понять або їх поєднань [3]. Перевагою застосування символів є їх компактність, економічність, змістовність і здатність до унаочнення записуваного поняття. Іншими словами, вони допомагають позбутися надмірної прив'язки до структури мови оригіналу, не встановлюючи жорстких зв'язків між змістом тексту та його мовною формою [8]. Уже на етапі сприймання ТО застосування символів свідчить про суттєву роль смислового аналізу, а на етапі породження ТП, завдяки зазначеній вище девербалізації, полегшує вибір варіанту перекладу.

Для цілей нашого дослідження ми певною мірою послуговувалися запропонованими в курсі перекладацького скоропису символами [6], які студенти мали змогу вивчати у семестрі, що передував експериментальному навчанню. Додатковими джерелами невеликої групи символів були праці інших авторів, що досліджували це питання [1; 3; 4; 9]. Інші символи, що належать до галузі міжнародних організацій і які не наведено в зазначених вище роботах, ми розробляли додатково. Підґрунтям для запозичення та розробки символів є їх компактність і певний ступінь асоціативного зв'язку в репрезентації того чи іншого поняття. Під компактністю розуміємо здійснення мінімальної кількості рухів рукою для написання певного символу. Асоціативний зв'язок вказує на здатність символу чітко представляти означуване поняття, символ має вказувати на одне чи декілька повністю рівнозначних, а не суміжних понять, інакше це може спричинити труднощі в певних контекстах і викривлення під час відтворення записаного повідомлення. Іншими словами, асоціативний зв'язок унеможливує плутанину в тлумаченні через схожість з іншими поняттями чи навіть символами.


Символи є одним, однак не єдиним, засобом компресії записів під час аудіювання ТО. Іншим способом такої компресії є скорочення слів – зазвичай записуються слова без голосних, якщо останні не стоять на початку слова. Наприклад, слово *committee* (комітет) можна записати як *cmt*, розпізнавання якого навряд чи викличе особливі труднощі. З іншого боку, на початку слова голосну слід зберігати, оскільки без неї розпізнавання запису ускладниться,

наприклад, *integration* – *intg*. Короткі (не довше чотирьох літер) слова краще взагалі не скорочувати, наприклад, *veto* – *veto*. Іншим способом компресії може бути узагальнення, тобто вживання короткого родового слова замість видових лексичних одиниць, наприклад, будь-яке із слів “*орган*”, “*агенство*”, “*організація*”, “*установа*” можна записати як *body*. Ще один шлях компресії записів полягає у застосуванні стандартних або вигаданих самим перекладачем аббревіатур, наприклад, “*Організація Об’єднаних Націй*” легко можна записати як *UN*, а “*Рада Безпеки*” – як *SC*. Звісно, що остання аббревіатура за межами конкретної ситуації навряд чи може бути витлумачена вірно, однак у контексті дискурсу, що відноситься до сфери діяльності ООН, вона легко розпізнається перекладачем.




Символи бувають простими або складними. Прості символи, як правило, позначають одне слово, тоді як складні – словосполучення. Наприклад, символ “*!*” може позначати поняття, що позначається словом “*рішення*”, тоді як на позначення словосполучення “*рішення Організації Об’єднаних Націй*” уживано складний символ – *UN!*.

Проаналізуємо можливі способи запису ЛО навчального модуля 1 (ООН) за категоріями, перелік яких уже подавався вище. Зважаючи на обмеженість обсягу статті, наведемо лише деякі з перших трьох поняттєвих категорій.

З дев’яти ЛО в категорії 1 (“ООН та пов’язані з нею організації”) три доцільно записувати за допомогою стандартних аббревіатур: *League of Nations* (Ліга Націй) – *LN*, *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* (Організація ООН з питань освіти, науки й культури) – *UNESCO*, *United Nations Organization* (Організація Об’єднаних Націй) – *UN*. Ще 2 ЛО – “*indispensable organization* (незамінна організація)” та “*influential organization* (впливова організація)” семантично не відрізняються одна від іншої, а тому обидва поняття можна записати за допомогою узагальнення: *body*. Одну ЛО – *Amnesty International* (Міжнародна Амністія) доцільно записати прийомом скорочення слів: *Amn Intr*, а ще одну – *Human Rights Watch* (правозахисна група “Г’юман Райтс Вотч”) – за допомогою комбінації аббревіатури й скорочення: *HR Wtch*. ЛО “*International Drug Control Program* – міжнародна програма контролю за виробництвом та вживанням наркотичних

препаратів” можна представити так: *Int Drg*  *Prgr.*

З дванадцяти ЛО в категорії 2 (“Органи ООН та інших організацій”) деякі доцільно записувати за допомогою стандартних та/або штучних аббревіатур: *General Assembly* (Генеральна Асамблея ООН) – **UN GA**; *UN headquarters* (штаб-квартира ООН) – **UN HQ**. Ще три ЛО є видовими варіантами родового поняття *body*, що вже зустрічалося в категорії 1, а тому й принцип запису таких ЛО не змінюється. Наприклад, словосполучення “*deliberative organ* (дорадчий орган)” можна представити з додаванням скорочення (**dlb body**), а запис словосполучень “*principal organs* (головні органи)” та “*subsidiary organs* (допоміжні органи)” потребує додаткового вживання відповідно символів посилення і послаблення поняття та множини: *principal organs* – **body**², *subsidiary organs* – **body**².

З дванадцяти ЛО в категорії 3 (“Посади в ООН та інших організаціях”) дві можна записати за допомогою стандартних та/або штучних аббревіатур: *High Commissioner for Refugees* (Верховний комісар ООН з питань біженців) – **UN HCR**; *High Commissioner on human rights* (Верховний комісар з прав людини) – **N HCHR**². Одну *UN Secretary General* (Генеральний Секретар ООН) можна записати так: **IUN** . Інші – лише символами, наприклад: *civil servant* (державний службовець) –  .

Таким же чином були розроблені шляхи запису перекладацьким скорописом ЛО, що містяться в категоріях 4 – 11 уроку 1, категоріях 1 – 15 уроку 2, категоріях 1 – 11 та 13 – 15 уроку 3 і категоріях 1 – 11 та 13 – 16 уроку 4. Відповідно була закладена основа для розробки комплексу вправ для навчання УПП з опорою на систему перекладацького скоропису, побудову якого і вважаємо перспективою нашого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аликина Е.В. Переводческая семантография. Запись при устном переводе / Е.В. Аликина. – Москва : Восток-Запад, 2006. – 156 с.
2. Максимов С.Є. Навчання усного двостороннього перекладу як діяльності в умовах утрудненої багатомовної комунікації / С.Є. Максимов // Вісник Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. Серія : Романо-германська філологія. – 2007. – № 772. – С. 20–23.

3. Максимов С.Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту / С.Є. Максимов. – К. : Ленвіт, 2006. – 157 с.
4. Миньяр-Белоручев Р.К. Последовательный перевод / Р.К. Миньяр-Белоручев. – М. : Воениздат, 1969. – 288 с.
5. Ребрій О.В. Європейський союз та інші міжнародні політичні, економічні, фінансові та військові організації : навчальний посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / О.В. Ребрій ; за ред. Л.М. Черноватого та В.І. Карабана. – Вінниця : Нова книга, 2009. – 152 с.
6. Ребрій О.В. Основи перекладацького скоропису : [Навч. посіб.] / О.В. Ребрій ; за ред. Л.М. Черноватого, В.І. Карабана. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 152 с.
7. Робоча програма з курсу теорії та практики перекладу з англійської мови для студентів англійського перекладацького відділення / [Уклад. О.В. Ребрій]. – Харків : Харків. нац. ун-т імені В.Н. Каразіна, 2005. – 86 с.
8. Сачава О.С. Методические рекомендации по переводческой скорописи / О.С. Сачава. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2010. – 35 с.
9. Чужакин А.П. Прикладная теория устного перевода и переводческой скорописи [курс лекций] / А.П. Чужакин. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Р. Валент, 2003. – 232 с.